

גישה רב-רכיבית להבנת הנקרא

מפגש ועדה מלווה, 17/9/2018

יעדי השנה החולפת

- הוגדרה כשנת פיילוט
- בפועל הועברו שתי השתלמויות למורות בפסגות (סה"כ 27 מורות משתתפות), ובוצע איסוף נתונים נרחב מ-543 ילדים ב-13 בתי ספר.
- גובש צוות מחקר מקצועי (איסוף ועיבוד נתונים, העברת ההשתלמויות)
- למידה משמעותית שלנו, ונצבר ניסיון רב

תכנית להיום

- תכנית "אי של הבנה"
- השתלמות המורים, תגובות המורים
- רכיב המיפוי בהשתלמות
- נתונים ראשוניים על תלמידים ומורים
- סוגיות לקראת השנה הנוכחית

השתלמות מורות, תשע"ח

מפתחות:

ד"ר אורלי ליפקה ופרופ' תמי קציר

מנחת ההשתלמות: קמה גילי
מנחת פיתוח: שחר דותן

עקרונות תכנית ההשתלמות

- ביסוס ידע עדכני יישומי בתחום הבנת הנקרא, אוצר מילים וצרכי הלומד
- תרגום של מחקר עדכני בצורה מונגשת לידע פרקטי בשדה החינוכי
- מקראה מלווה לתכני ההשתלמות בעברית

ידע

- תרגום של ידע עדכני לכלים יישומיים
- תרגול מדורג של העקרונות והכלים מההשתלמות- לכיתה
- יישום והדגמה של אסטרטגיות בהבנת הנקרא ואוצר מילים בתוך הקשר
- מתן כלים יישומיים : תכנית ההתערבות שכוללת מערכי שיעור וכלים.

יישום

- למידה מתוך הנאה
- מתן מקום לקול ולפרקטיקה של המורה
- פיתוח יכולות רפלקטיביות

רגשי

תכני ההשתלמות

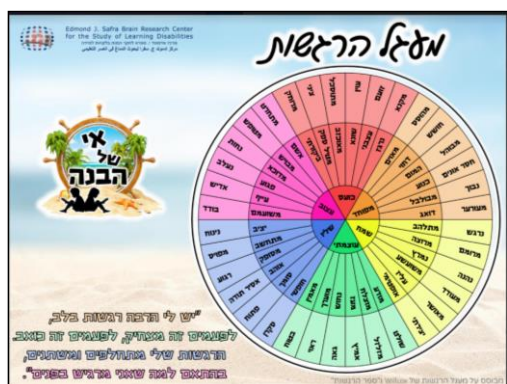
• 10 מפגשי השתלמות – 18 מערכי שיעור (כפולים)

• מדריך למורה

• תוכנית "אי של הבנה": מערכי שיעור, סרטוני הקנייה, דפי תרגול (ברמות שונות)

• אתר מודל מלווה השתלמות

• חומרי הוראה ועזרים

מבנה מפגשי ההשתלמות

- קולות מהכיתה

- נושא 1: רקע תיאורטי + מערך שיעור פדגוגי

- נושא 2 : רקע תיאורטי + מערך שיעור פדגוגי

- קולות המורים (רפלקציה על ההשתלמות)

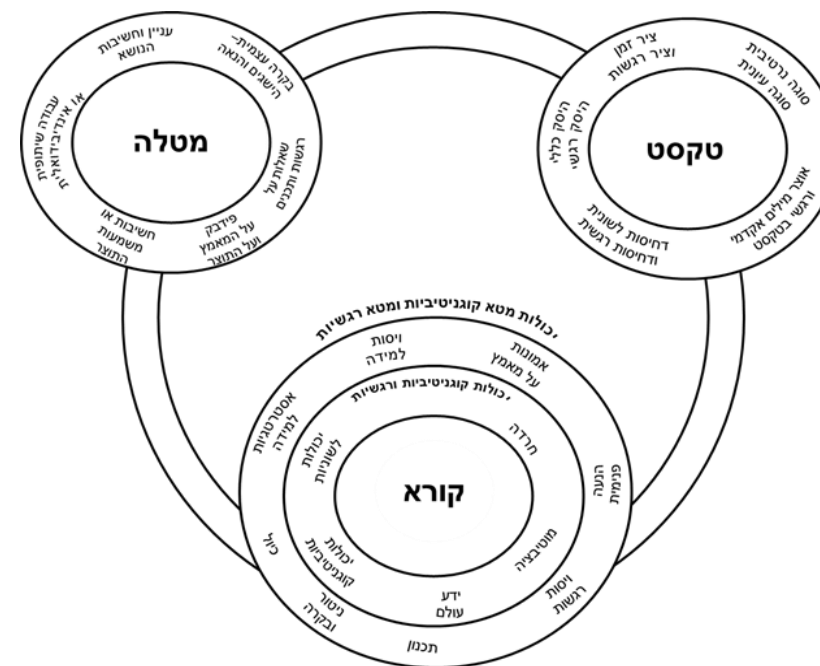
אסטרטגיות לפני קריאה-

מתוך המדריך למורה...

מסייעות בהגברת המוטיבציה של הקורא

דרך האינטראקציה שלו עם הטקסט והמטלה

בהיבטים קוגניטיביים ורגשיים.

עמ' 9 - 8

שיעור 6: האם הקוף יתקוף?

לפני שמתחילים- היכון:

רעיונות מרכזיים בשיעור: בשיעור זה, הילדים יוצאים לסיור באי ונתקלים בגורילות. הילדים מתלבטים האם כדאי להתקרב אליהן או להתרחק. בהמלצת הזקן, הילדים מבינים כי כעת עליהם ללמוד להקשיב לסביבה ולהתחקות אחר החיים של הגורילות באי, בדיוק כפי שנהגה החוקרת דיאן פוסי. כיצד יצליחו הילדים להתקרב לגורילות? מה יכולים הילדים ללמוד מהגורילות על החיים בטבע ובאי? זאת תגלו בשיעור... בהצלחה!

הישגים נדרשים:

אוצר מילים: המילים המאירות בשיעור זה הן צורך, המתנה והתמודדות. המילים הללו והקודמות, יופיעו בשיח של הילדים באי, במטלת הניבוי ובטקסטים שהתלמידים יקראו.

קריאה: התלמידים יתנסו בקריאת טקסטים שונים למטרות שונות. בשיעור הנוכחי התלמידים יקראו קטע מתוך היומן של החוקרת דיאן פוסי, שתיעדה את תהליך ההתקרבות אל הגורילות.

אסטרטגיות טרום קריאה: בשיעור זה התלמידים יתנסו בפעילויות המקדמות ניבוי בשלב טרום קריאה. אסטרטגיה זו מעודדת ניבוי וקריאה פעילה שמטרתם לאושש או להפריך את ההשערות. התלמידים יתנסו בשתי מטלות ניבוי: בראשונה, באמצעות מדריך הטרמה, ישנה חשיפה למספר היגדים טרם הקריאה והתלמיד צריך לשער את נכונותו של כל היגד ולאחר הקריאה לבדוק אם שיער נכונה או לא. השנייה היא שאלת ניבוי לפני הקריאה. המטרה של שתי האסטרטגיות היא להביא לקריאה פעילה. השלמת תהליך הניבוי בשתי האסטרטגיות מתבצעת על-ידי בדיקה של אמיתות הניבוי בתום הקריאה. ברמה המטה-קוגניטיבית יש לשקף לתלמידים את החשיבות והתרומה של פעולת הניבוי כתומכת בקריאה פעילה.

תפקודי לומד: התלמידים יכירו את החשיבות של שימוש באסטרטגיה ויעריכו את התרומה לתהליך הקריאה הפעילה. התנסות זו תקדם לומד מודע ועצמאי (הכוונה ללמידה). בנוסף, התלמידים יחוו את דעתם לגבי יעילותה של הדרך אותה מצאה החוקרת כדי להתקרב אל הגורילות (פיתוח חשיבה מסדר גבוה - תפקוד לומד קוגניטיבי) ויכירו בחשיבות של הקשבה לסביבה (תפקוד בין אישי).

צורך המתנה התמודדות

שיעור 6: האם הקוף יתקוף?

פעילות

הסבר על המשימה :

המורה: "אנחנו עומדים לבצע משימת קריאה. קטע הקריאה מחולק לשני חלקים. תחילה נקרא את הקטע הראשון, ולאחריו נבדוק את ההשערות שלנו מתחילת השיעור – האם צדקנו בניבויים שלנו או שניבאנו דברים אחרים. לפני שנעבור לקטע הקריאה השני, נענה על שאלת ניבוי נוספת.

לאחר שתכתבו אתם מוזמנים להמשיך לקרוא ולבדוק את ההשערה שלכם.

דיון:

מהי הדרך הטובה ביותר שמצאה החוקרת כדי להתקרב אל הגורילות?
האם ההשערות שלכם תאמו את הקטע? כיצד משימות הניבוי עזרו לכם להבין טוב יותר את הקטע?

רציונל

אסטרטגיות
טרום קריאה: ניבוי

שפה: קריאת
טקסטים מסוגים שונים
ולמטרות
שונות

רציונל

קידום חשיבה מסדר גבוה

חשיבה מטה-קוגניטיבית:
יעילות האסטרטגיות

למדתי דרך הטמעה
מעמיקה וחוייתית
של אסטרטגיות
בהבנת הנקרא.

נחשפתי לאסטרטגיות שונות בהבנת
הנקרא אותם יישמתי בטקסטים
מגוונים בכל תחומי הלימוד.

**מה למדת
מהשתלמות
ביחס לקידום
תחום הבנת
הנקרא?**

כשהילדים
לומדים בצורה
חוייתית הם
זוכרים יותר
טוב כיצד
להשתמש בכלי
שניתן.

**מה למדת על
עצמך
במהלך
ההשתלמות?**

למדתי שכאשר
מעבירים תוכן הקרוב
לליבם של הילדים,
והם מחוברים
לרעיונות ולמושגים זה
מוסיף לתשוקה
ולהוראה שלי ומכניס
בי עניין נוסף לעבודה
השוטפת.

שאני יכולה להטמיע אסטרטגיות
הבנת הנקרא בדרך חוייתית
ומעניינת ואפילו מביאה לשינוי
בחשיבה בקרב התלמידים שלי-
שינוי הדדי.

שהתקרבותי לתחום השפה הרבה
יותר ממה שחוויתי עד עכשיו.
למדתי שאפשר לקחת תחום שהוא
לא ההתמחות שלי ולהפוך אותו
לחוייתי.

למדתי
שכשהילדים
מחוברים לנושא,
הם מתלהבים
ומתרגשים
ומצליחים לגלות
הזדהות עם
הדמויות והסיפור.
המוטיבציה שלהם
גדולה יותר
והריכוז וההקשבה
גבוהים.

בהתנסות חוויתי אחרת את הכיתה,
למדתי רבות דווקא על התלמידים
המאתגרים. כיוון שהשיעורים היו מעניינים
הם השתתפו ולקחו חלק פעיל בשיעורים.

שהילדים כמהים
ללמידה מסוג
אחר, חווייתי,
ומקבלים אותה
באהבה ובציפייה
לשיעור הבא.

**מה למדת
מההתנסות
בכיתה ביחס
לקידום תחום
הבנת הנקרא?**

**מה למדת
ביחס
לאינטראקציה
עם תלמידים
בהוראה
בכיתה?**

כאשר השיעור דורש
מהתלמידים להיות
יצירתיים, הם נהנים
והופכים לתלמידים
סקרנים ופנו
למקורות מידע
נוספים על מנת
לחקור על נושאים
הנלמדים בכיתה.

שכאשר השיעור מעניין והתלמידים מגויסים
ומגלים עניין האינטראקציה בין התלמידים
ואיתי טובה ומשמעותית יותר.

כיום התלמידים
שלי מבקשים
בכל בוקר קודם
לקרוא.

התוכנית העלתה אהבת
הקריאה אצל התלמידים וגרמה
להם לפנות למקורות מידע
נוספים על מנת להעמיק את
ידיעותיהם בנושאים שהיו
בתוכנית.

מהי המידה בה
התוכנית
העלתה אהבה
לקריאה אצל
התלמידים,
להערכתך?

האם תמליצי
למורות/ים
שאת מכירה
לעבור את
ההשתלמות?

אמליץ בחום לכל
מורה המחפשת
חדשנות, דרך
למידה חוויתית,
"לצאת מהקופסה".

אמליץ לכל מורה, גם לא
מתחום השפה, על מנת
להעשיר את הידע וללמד
בדרך רלוונטית
ומשמעותית יותר.

פעילות סיכום

לספר על תחושות/מחשבות שיש לי בסוף ההשתלמות.

אמי אני רוצה לספר?

➤ לתלמיד שלא השתתף בתוכנית

➤ למורה שלא עברה את ההשתלמות

➤ ?....

יעדים לשנה הקרובה

- פיתוח כלי ניטור של הבנת הנקרא למורה ומתן הכשרה בהשתלמות (CBM)
- שילוב מדדי מורים העוסקים במוטיבציה, התגייסות, אסטרטגיות, שחיקה ומידת היישומיות של התכנים
- שילוב מורות שעברו את ההשתלמות במערך ההכשרה
- המשך מעקב אחר המורות שעברו את ההשתלמות לבחינת היישום של התכנים שהועברו בהשתלמות והאם זקוקים לתמיכה ובחינת צרכים משתנים

רכיב המיפוי בהשתלמות מורות תשע"ח

מנחת המפגש: פרופ' מיכל שני

מפתחות:

פרופ' מיכל שני, ד"ר ענת פריאור, שירה
בלייכר

רכיב המיפוי בהשתלמות

- מדדי המיפוי
- מפגש קבוצתי
- קובץ ייעודי עבור כל כיתה ומפגש אישי

מדדי המיפוי במחקר:
שטף קריאת מילים בודדות

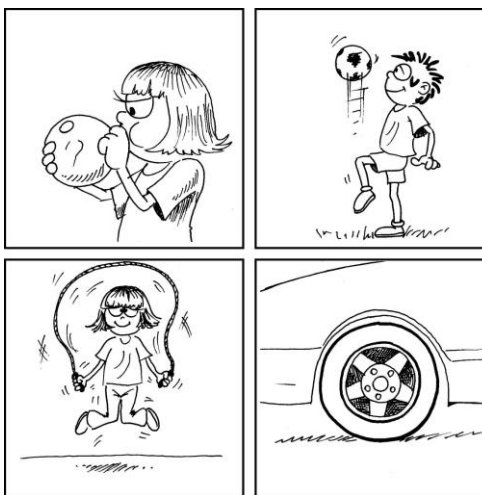
רוחב אוצר מילים: מבחן אלול משופר

זיהוי תמונה מבין מספר מסיחים, על פי מילה מושמעת

* מהימנות: 0.73

• הבדל מובהק בין דוברי עברית שפת אם ודוברי שפה נוספת $p < .001$.

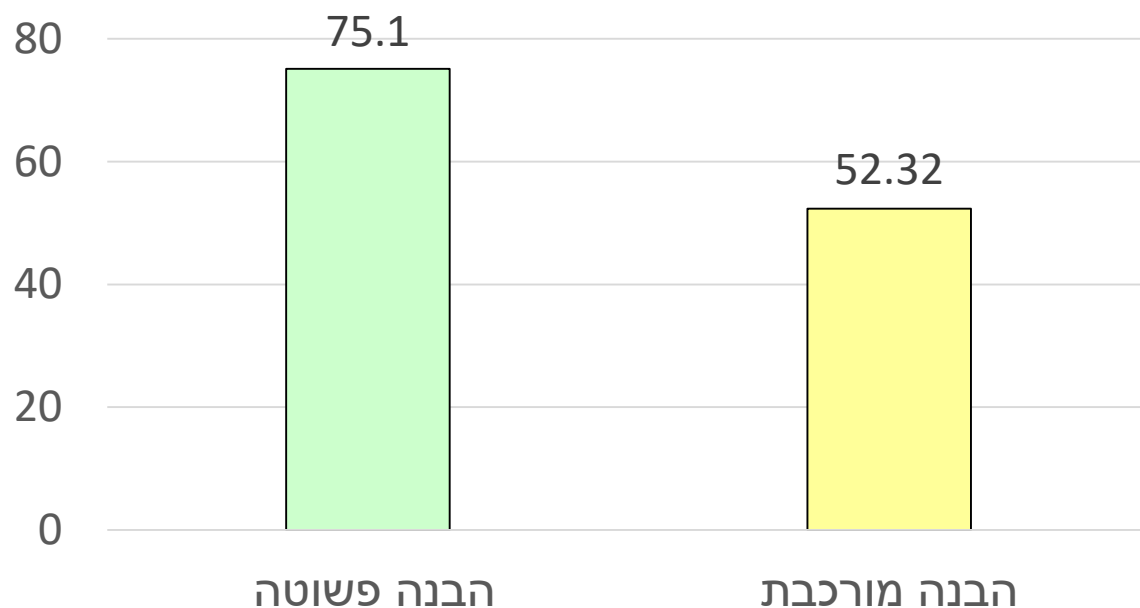
1. לקפץ

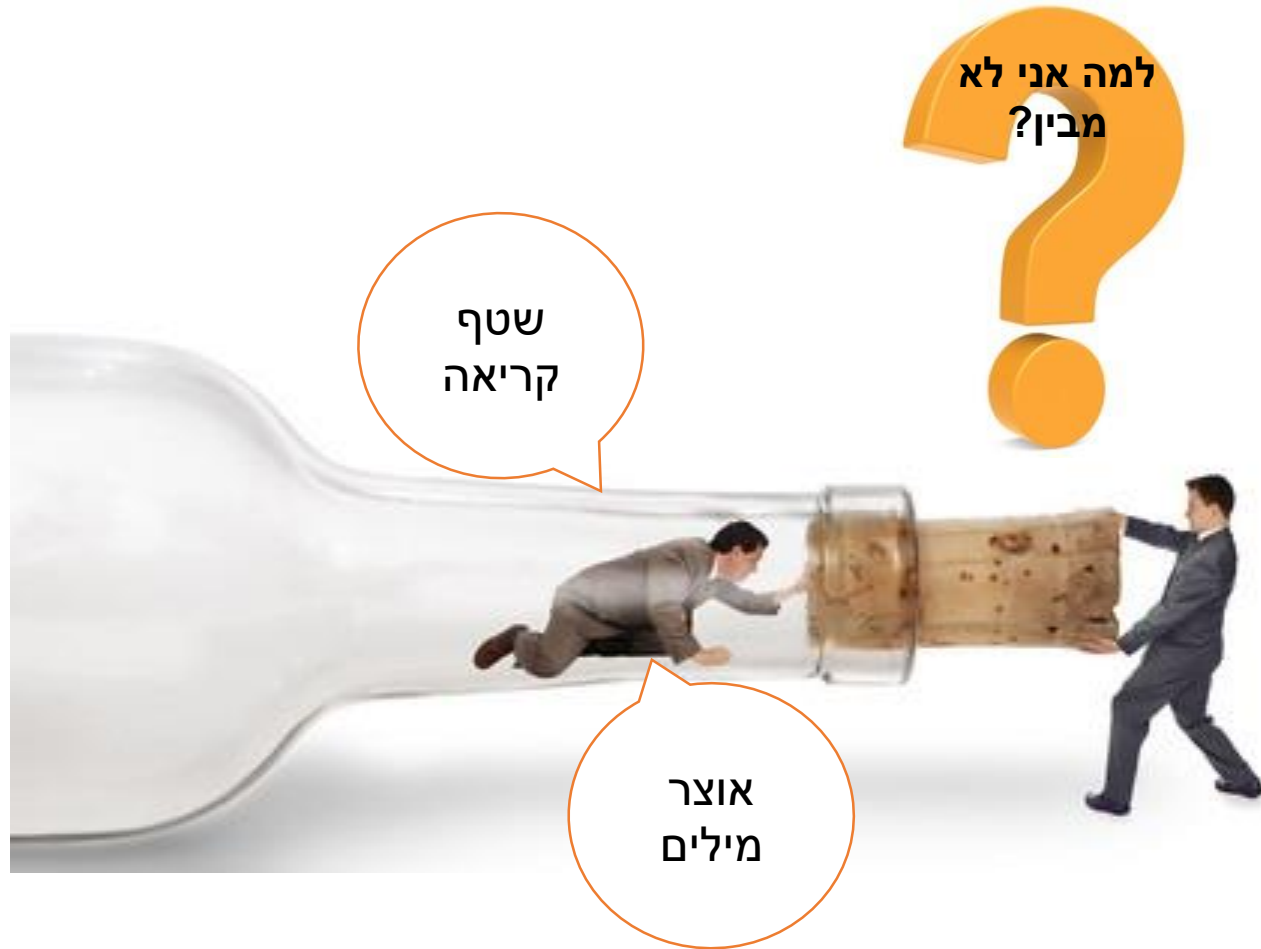

הבנת נקרא:

- הבנה פשוטה – איתור מידע והיסקים על בסיס מידע בטקסט
 - הבנה מורכבת - היסקים על בסיס מידע ידע ואינטגרציה עם מידע בטקסט
- נוסף

- לדוגמא – תפקוד בטקסט מידע בתחילת השנה ($n=248$)

”צוואר
הבקבוק”
להבנת
הנקרא לפי
”המודל
הפשוט”

הוצגו מטרות המיפוי:

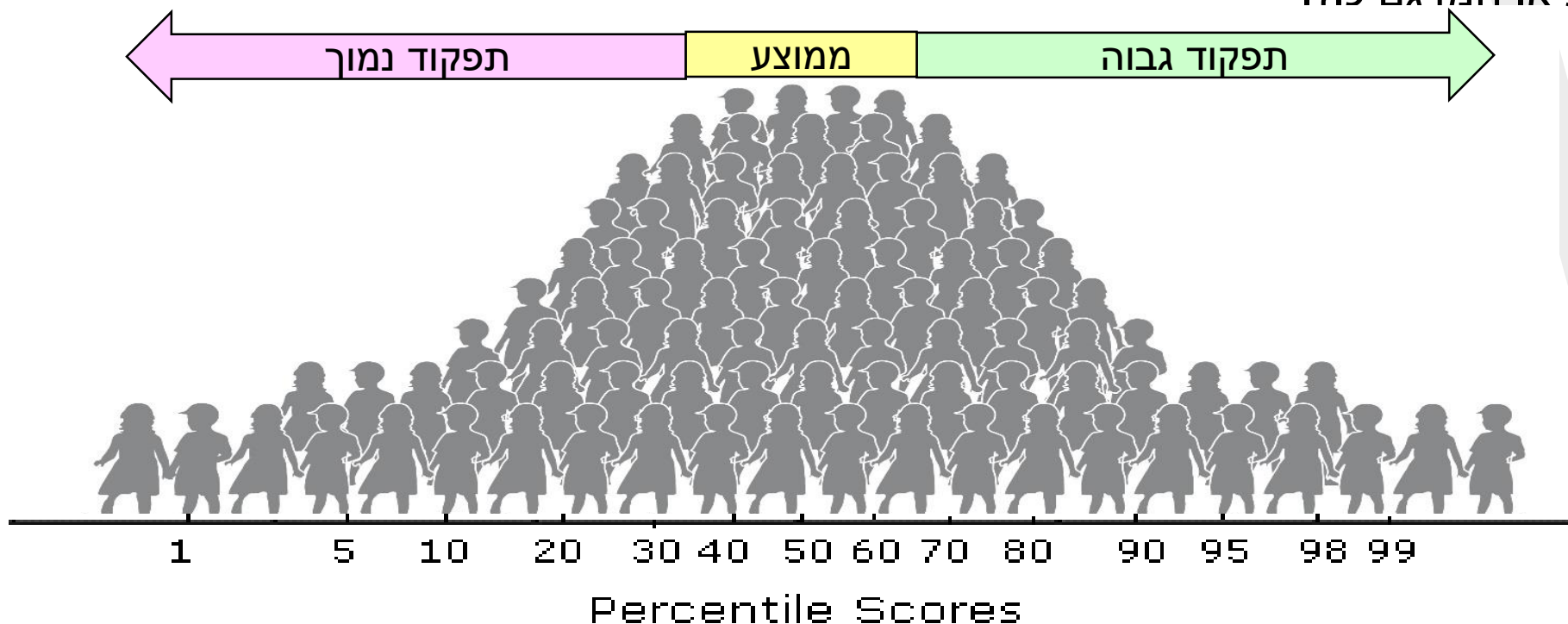
1. תמונה על רמת התפקוד של כל אחד מתלמידי הכיתה בשלושת המדדים (הבנת נקרא, שטף קריאה ואוצר מילים): גבוהה, ממוצעת או נמוכה.
2. מיפוי שכיחות הילדים (באחוזים) בכל אחד מהמדדים על פי רמות התפקוד; מיפוי זה יצביע על מוקדים אותם יש לחזק במערך הכיתתי.
3. בניית פרופיל קריאה אישי ללומדים: פרופיל של יכולות לעומת מוקדים הדורשים חיזוק
4. בניית קבוצות קטנות להוראה של ילדים עם פרופיל תפקוד דומה

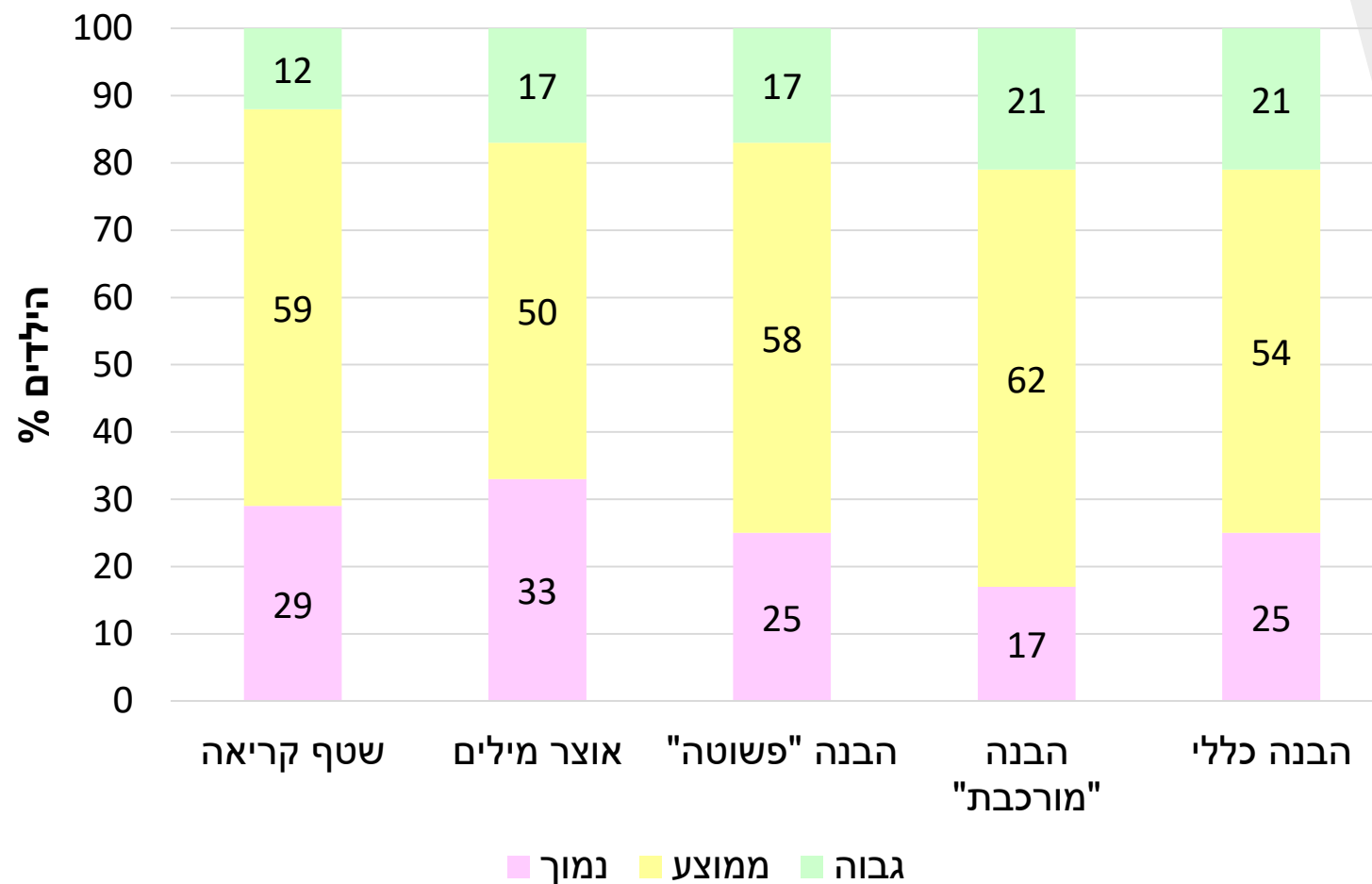
כיצד נקבעת רמת התפקוד?

מחשבים את הממוצע הכיתתי בכל מדד.

מאתרים רמת תפקוד על פי אחוזונים:

- תפקוד גבוה – אחוזון 65.1 ומעלה
- תפקוד ממוצע – בין אחוזון 25.1 לאחוזון 65
- תפקוד נמוך – אחוזון 25 ומטה
- לכל כיתה יש ממוצע שונה ולכן הציון (במדדים השונים) על פיו נקבעת רמת התפקוד שונה
- על מנת לנטרל תחרותיות והשוואות בין כיתות ומורות, הוחלט להשוות כל כיתה רק לעצמה ולא לכיתות אחרות או המדגם כולו

דוגמא למיפוי כיתתי: התפלגות הילדים בכיתה (%) על פי רמות תפקוד בשלושת התחומים (בהתבסס על Lesaux. 2006)

נערך דיון על הדוגמא:
*לפי המיפוי ברמה הכיתתית, מהם התחומים
העיקריים אותם יש לחזק במערך הכיתתי?*

שטף קריאה (29% מהילדים מראים רמת תפקוד נמוכה)
אוצר מילים (33% מהילדים מראים רמת תפקוד נמוכה)
הבנת נקרא (25% מראים רמת תפקוד נמוכה), בפרט דיוק
במענה על שאלות הבודקות מידע מפורש:

- ❑ אוצר מילים בטקסט
- ❑ הבנה של משמעות ברמת משפט (תחבירית)
- ❑ היסקים מגשרים על בסיס המידע בטקסט

	F	E	D	C	B	A	
	הבנת נקרא כוללת	הבנת הנקרא הבנה מורכבת	הבנת הנקרא הבנה פשוטה	אוצר מילים	קריאה	שם	
1							
2	53	49	55	67	54	ממוצע כיתתי	
3	21	26	21	13	14	סטיית תקן	
4	נמוך	נמוך	נמוך	נמוך	נמוך		1
5	נמוך	נמוך	נמוך	נמוך	נמוך		2
6	נמוך	נמוך	נמוך	נמוך	נמוך		3
7	גבוה	גבוה	גבוה	ממוצע	נמוך		4
8	ממוצע	ממוצע	ממוצע	גבוה	נמוך		5
9	ממוצע	ממוצע	ממוצע	גבוה	נמוך		6
10	נמוך	נמוך	נמוך	נמוך	ממוצע		7
11	נמוך	נמוך	נמוך	נמוך	ממוצע		8
12	ממוצע	ממוצע	ממוצע	נמוך	ממוצע		9
13	נמוך	נמוך	נמוך	ממוצע	ממוצע		10
14	נמוך	נמוך	נמוך	ממוצע	ממוצע		11
15	נמוך	ממוצע	נמוך	ממוצע	ממוצע		12
16	ממוצע	נמוך	ממוצע	ממוצע	ממוצע		13
17	ממוצע	נמוך	ממוצע	ממוצע	ממוצע		14
18	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע		15
19	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע		16
20	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע		17
21	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע		18
22	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע		19
23	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע		20
24	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע		21
25	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע		22
26	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע		23
27	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע		24
28	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע		25
29	ממוצע	ממוצע	ממוצע	גבוה	ממוצע		26
30	גבוה	גבוה	גבוה	גבוה	ממוצע		27
31	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	גבוה		28
32	גבוה	גבוה	ממוצע	ממוצע	גבוה		29
33	ממוצע	ממוצע	גבוה	ממוצע	גבוה		30
34							

מיפוי
פרטני

בניית פרופילים וקבוצות

נערך דיון על תלמידים בכיתתן אותן הן מזהות כנמצאים
ברמות תפקוד שונות באחד או יותר משלושת התחומים.
מתוך כך הועלה נושא הפרופילים.

בטבלה ניתן היה לראות:

תפקוד נמוך בשטף, אוצר מילים והבנה – ילדים 1,2,3
תפקוד נמוך רק בשטף – ילדים 4,5,6
תפקוד נמוך רק באוצר מילים – 7,8,9

נדונה בנייה אפשרית של קבוצות קטנות על פי פרופילים - להתערבות

4. תפקוד נמוך רק באוצר מילים	3. תפקוד נמוך רק בשטף	2. תפקוד נמוך בכל המדדים	1. תפקוד תקין בכל המדדים	
ממוצע-גבוה	נמוך	נמוך	ממוצע-גבוה	שטף קריאה
נמוך	ממוצע-גבוה	נמוך	ממוצע-גבוה	אוצר מילים
ממוצע-גבוה	ממוצע-גבוה	נמוך	ממוצע-גבוה	הבנת נקרא

הודגש בהשתלמות כי :

לעיתים, תפקוד נמוך במטלה לא משקף את היכולת
האמיתית של התלמיד

יש גורמים שונים המשפיעים על התפקוד של התלמיד:
חרדה, עייפות, מצב רוח לא טוב, אי אכילה מספקת וכו.

לכן, חשוב לשים לב לידע ולאינטואיציות שלהן כמורות, כמי
שמכירות את התלמידים, בפרט אם הידע שלהן סותר את
ההישגים של התלמיד כפי שהתקבלו במיפוי.

מפגש פרטני עם המורות

- שוחחנו והזכרנו את המדדים השונים של המיפוי
- כל מורה התבקשה לחשוב על שלושה תלמידים חלשים ושלושה תלמידים חזקים בכל אחד מן המדדים
- חשפנו בפני המורה את קובץ הכיתה שלה, ועברנו ביחד על הנתונים והלשוניות השונות
- השונו אל מול התלמידים שהמורה זיהתה על פי היכרותה, ודיברנו על דמיון ו"הפתעות"
- נערך דיון בהתאמות הוראה ותרגול אפשריות לתלמידים השונים, במסגרת התכנית ומעבר לה

מפגש פרטני עם המורות

- המורות קיבלו גם מדריך כתוב להסתייע בו בהמשך חקירה עצמאית של נתוני הכיתה
- המורות התעניינו מאד, העידו שהקובץ נוח וקל להבנה (נבנה במתכונת מיצ"בית)
- בעיקר הביעו חשיבות למדד אוצר המילים

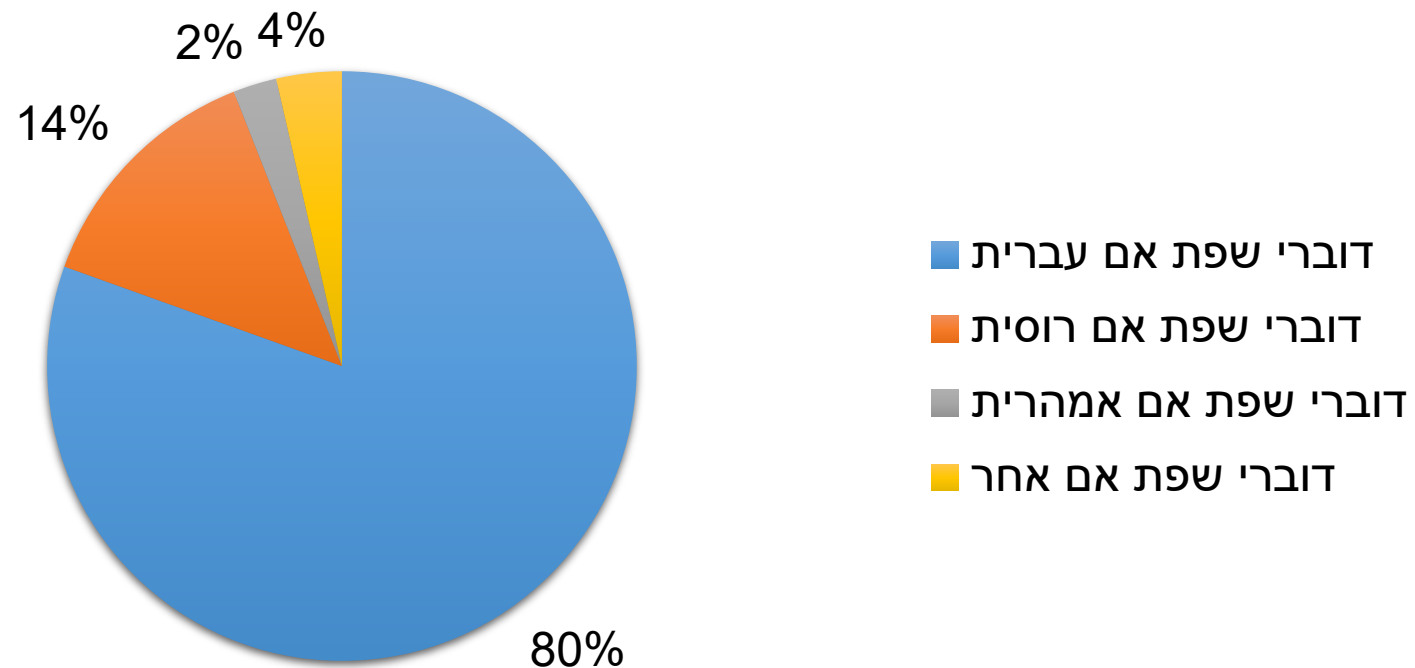

נתונים ראשוניים
תלמידים ומורות
תשע"ח

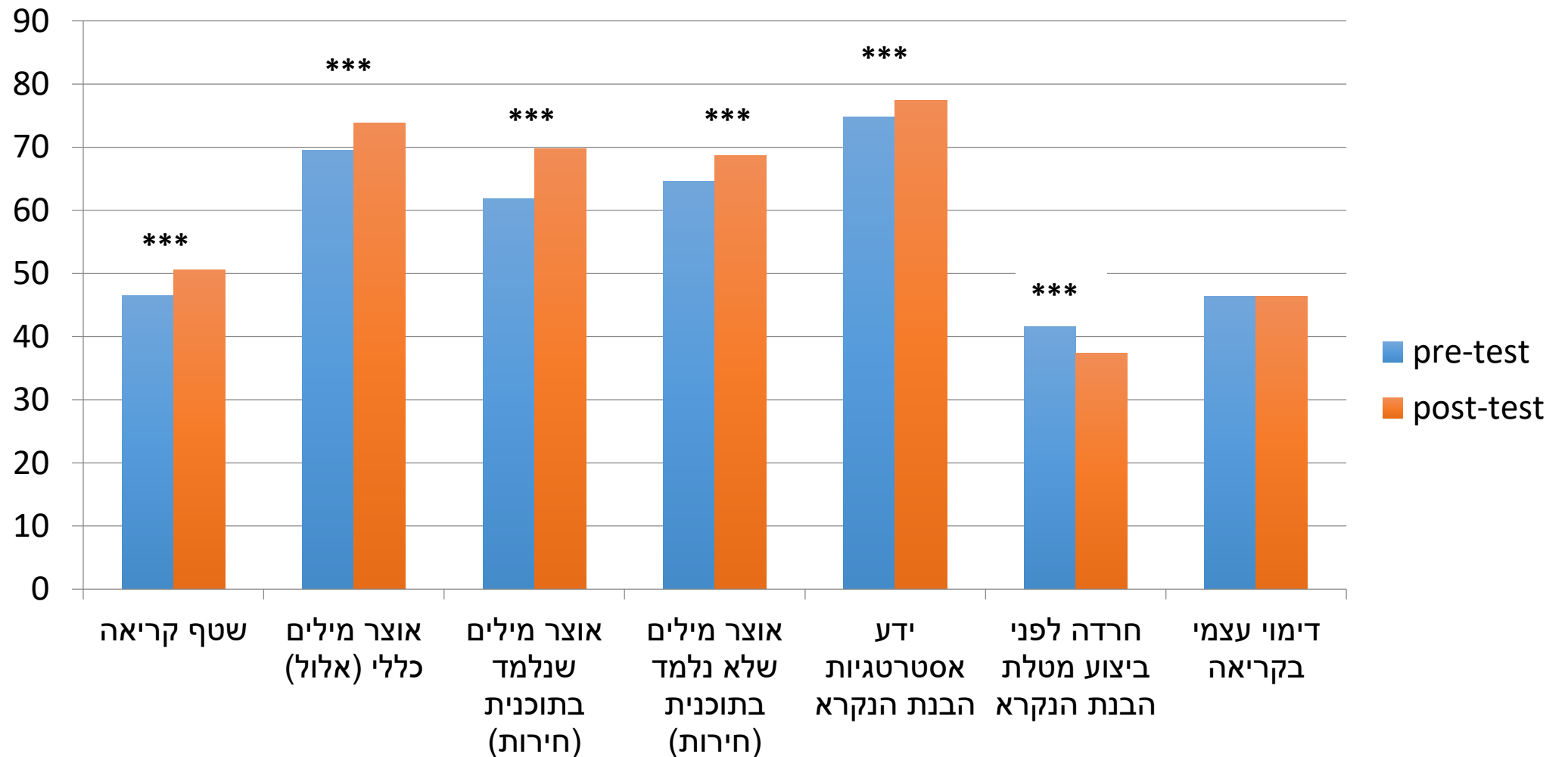
תלמידים

מידע דמוגרפי

דרגת כיתה	מספר בתי ספר	מספר מורות	מספר תלמידים	מספר בנים	מספר בנות
ד	9	16	301	147	154
ה	9	11	242	108	134
סה"כ	13	27	543	255	288

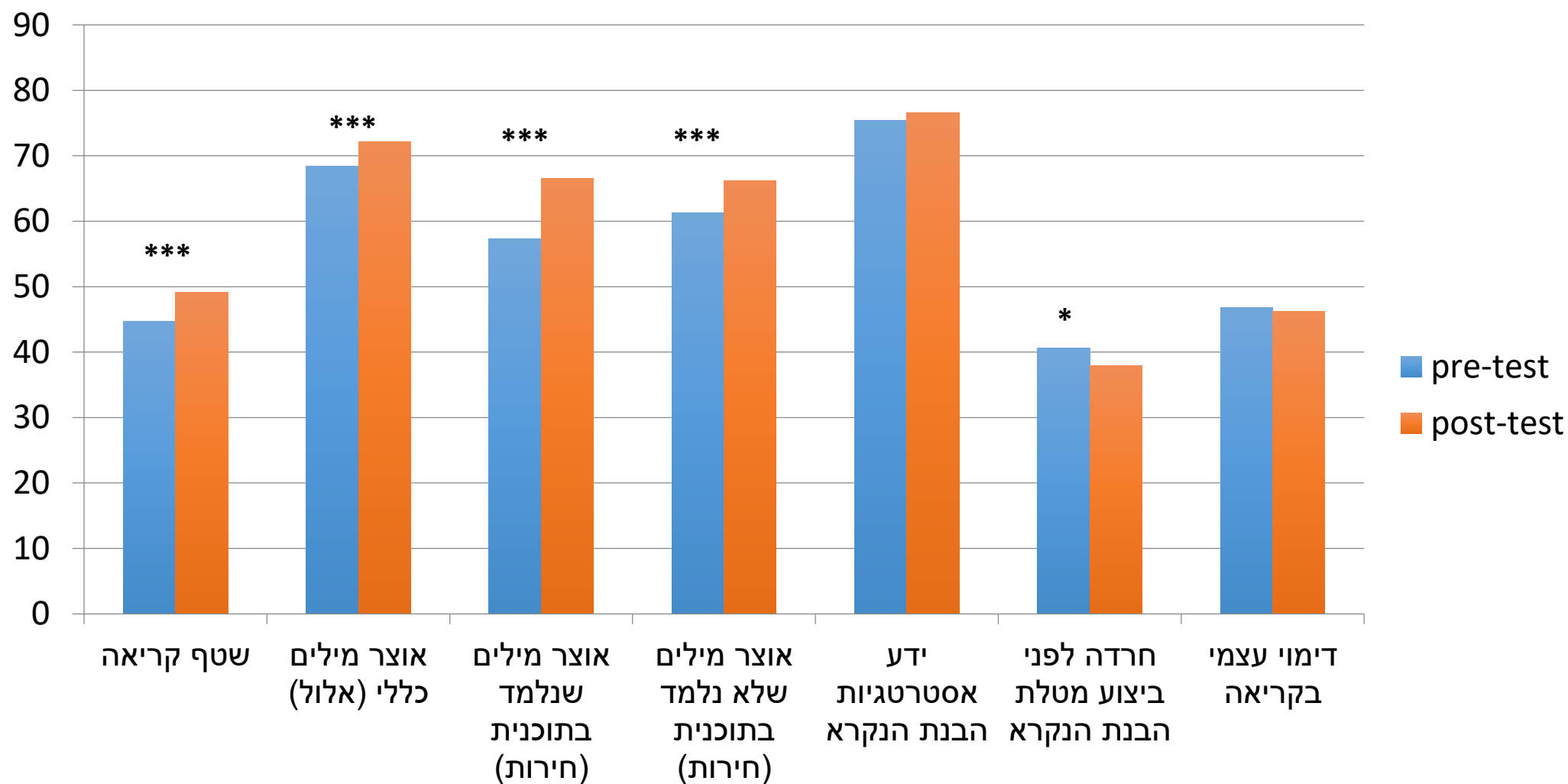

מדדי שטף, אוצר מילים, מטה-קוגניציה ומדדים רגשיים מדגם שלם (n = 543)

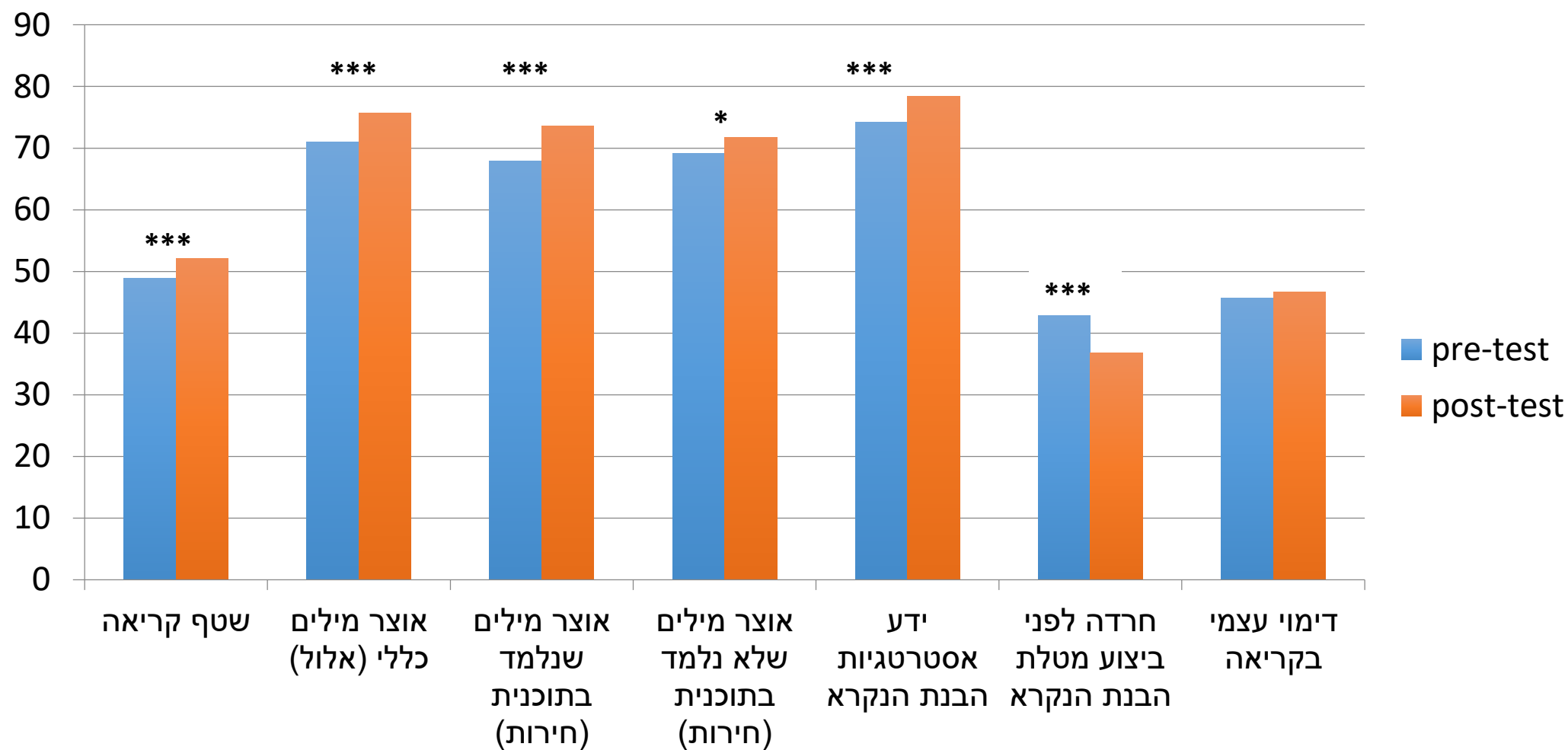
כיתות ד'

(n = 301)

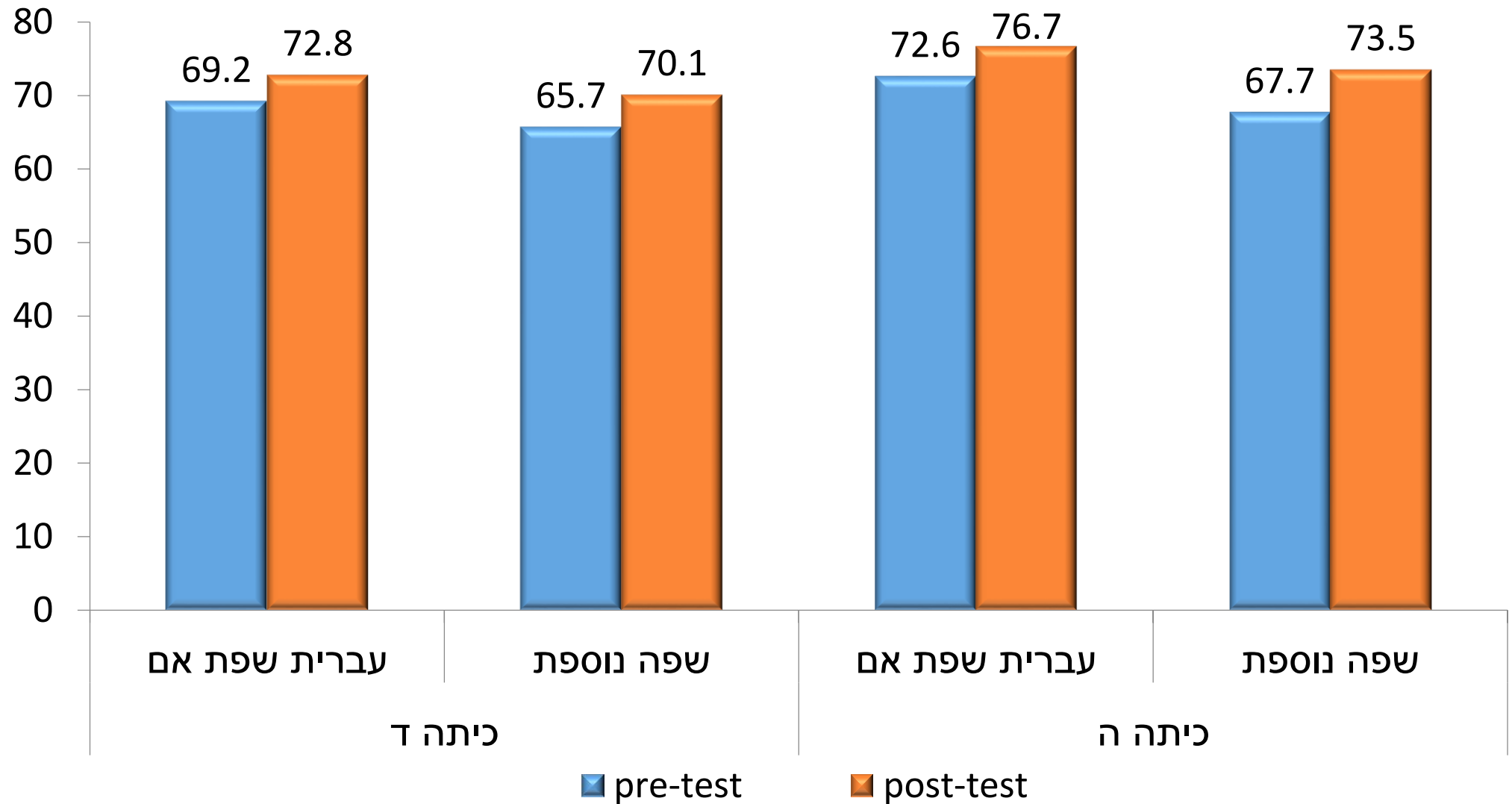

כיתות ה'

(n = 242)

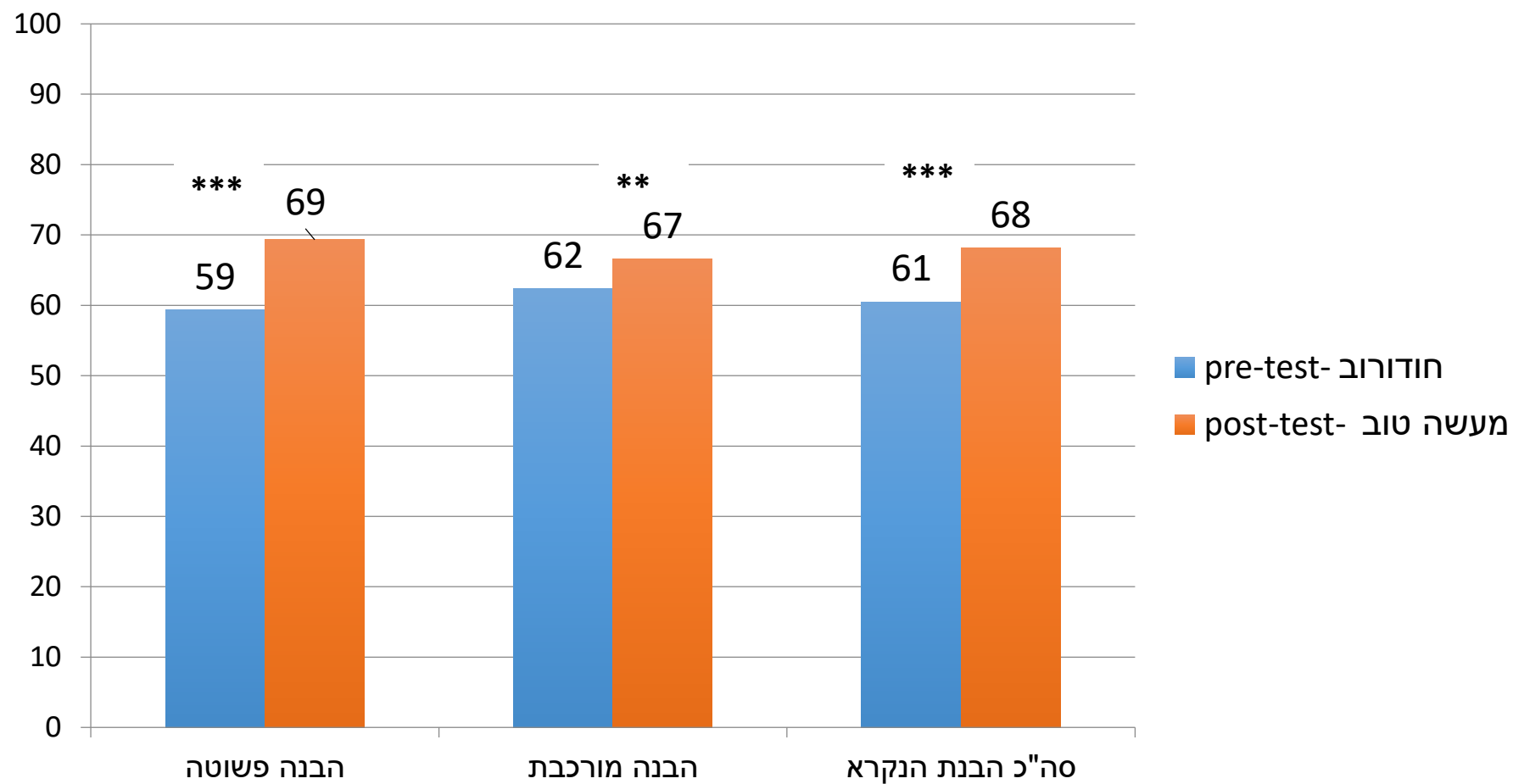

מבחן אוצר מילים כללי (אלו"ל) – שיפור גדול יותר לדוברי שפה נוספת

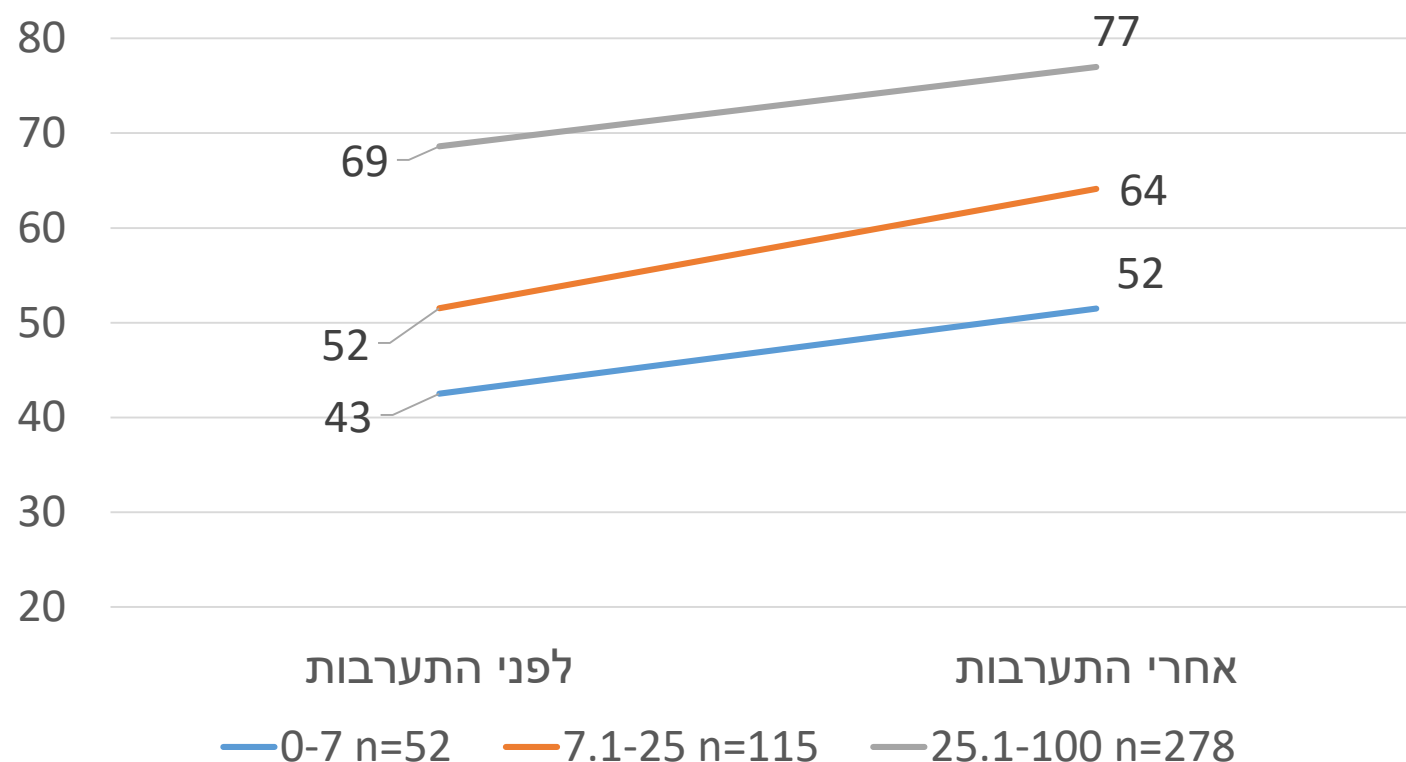

שיפור בהבנת נקרא בטקסטים סיפוריים - מדגם שלם

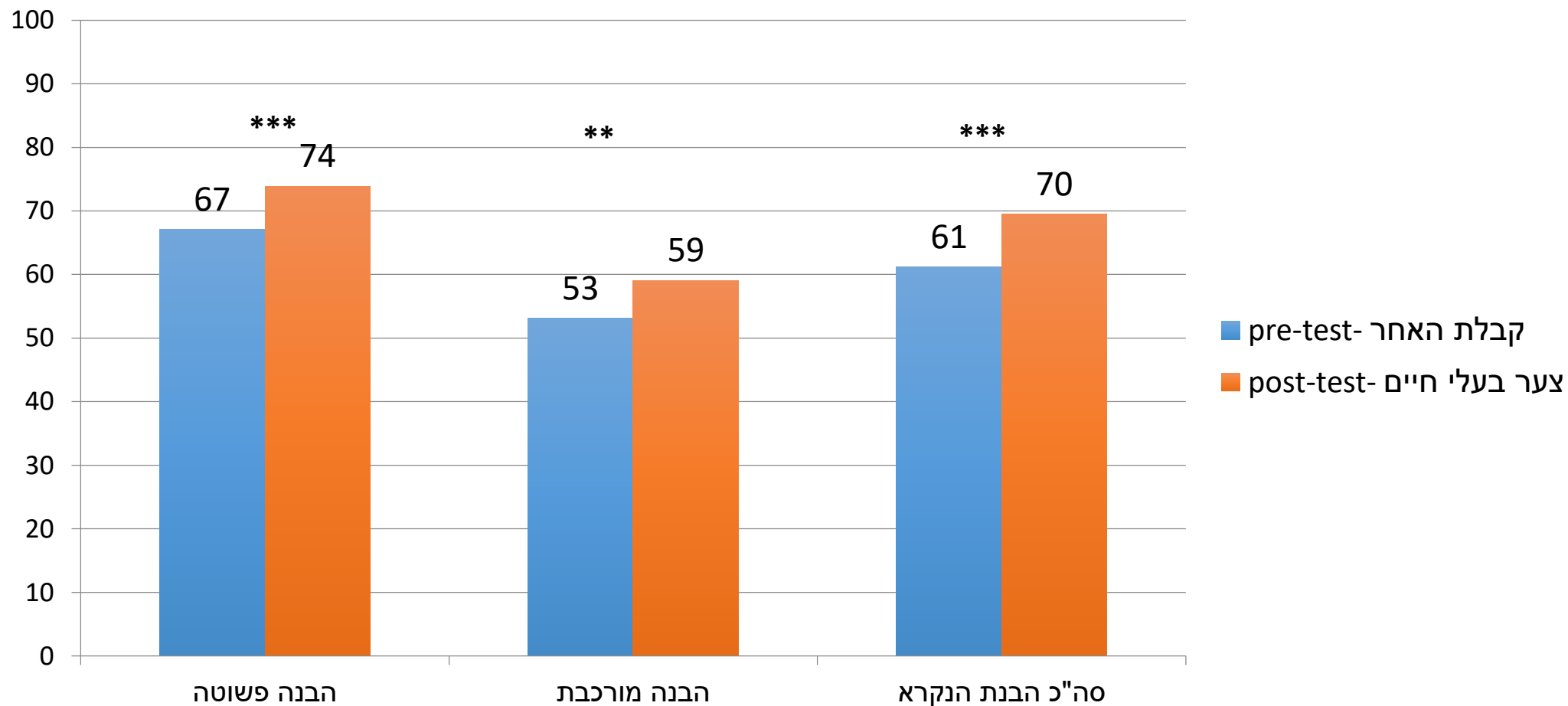
(n = 543)

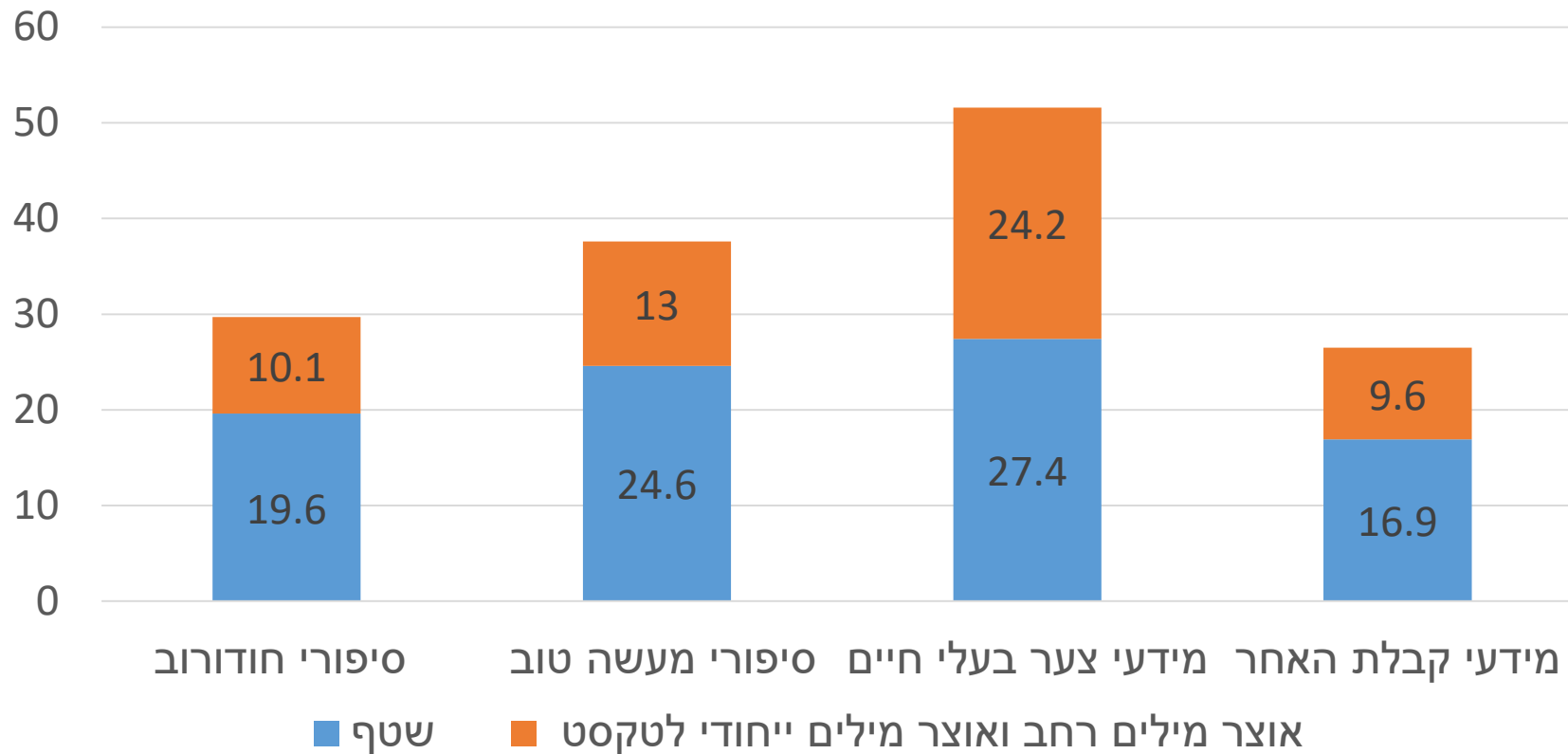
שיפור בציון (%) בהבנת הנקרא בטקסטים סיפוריים לפי רמות הבנה תחיליות (טווחי אחוזונים)

שיפור בהבנת נקרא בטקסטים מידעיים - (n = 258)

ניבוי הבנת נקרא בכלל המדגם באמצעות מדדי "המודל הפשוט"

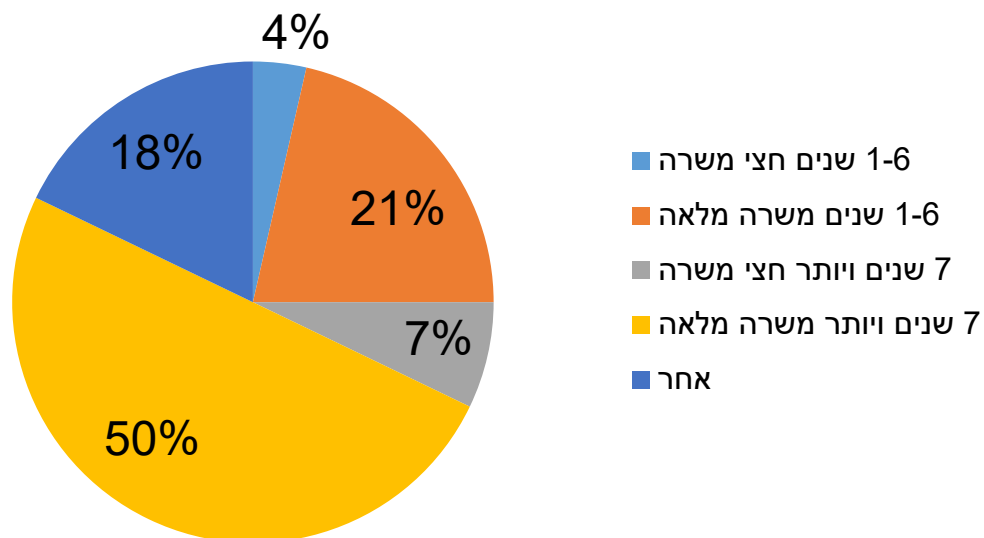
29.7% שונות מוסברת שטף קריאה למילים לא מנוקדות $p=.001$ רוחב אוצר מילים $p=.001$	37.5 % שונות מוסברת שטף קריאה למילים לא מנוקדות $p=.001$ רוחב אוצר מילים $p=.001$ אוצר מילים ייחודי לטקסט $p=.006$	51.1% שונות מוסברת רוחב אוצר מילים $p=.001$ אוצר מילים ייחודי לטקסט $p=.001$	26.5% שונות מוסברת שטף קריאה למילים לא מנוקדות $p=.001$ רוחב אוצר מילים $p=.005$ אוצר מילים ייחודי לטקסט $p=.018$
--	--	---	---

מורות

מדגם שלם

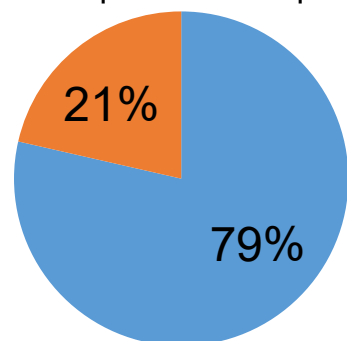
מידע דמוגרפי התפלגות אחוזים
(n = 27)

שנות ותק (התפלגות אחוזים)

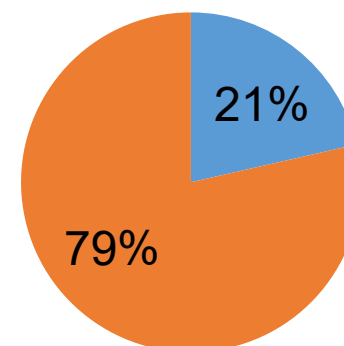
תחום התמחות בתעודת הוראה

חינוך מיוחד חינוך רגיל

נסיון בהוראה בשכבת גיל

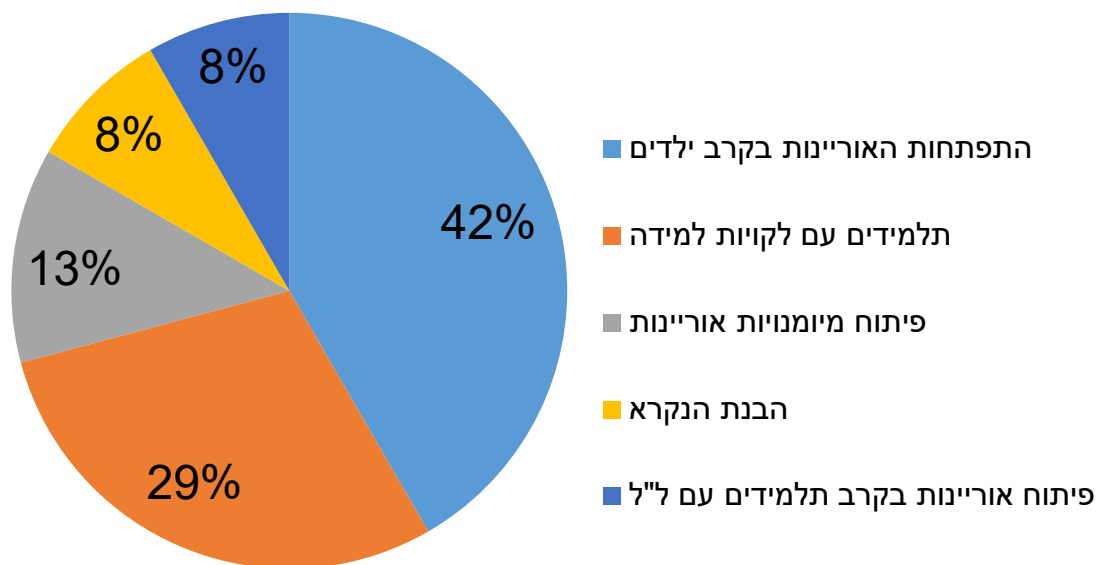
גן-ג ד-ז

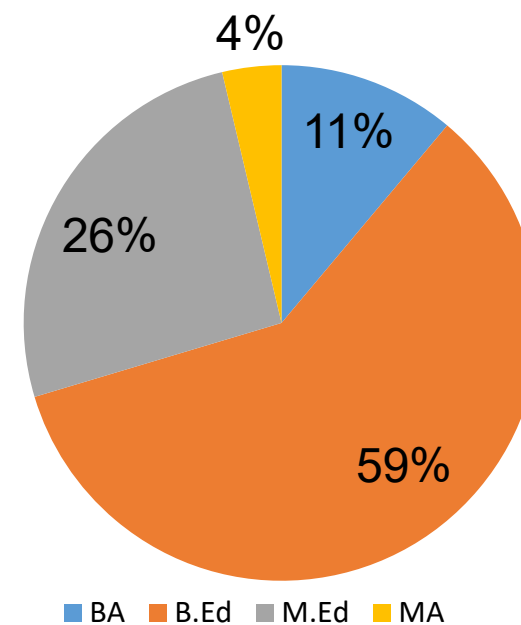
מדגם שלם

מידע דמוגרפי התפלגות אחוזים
(n = 27)

השתלמויות באוריינות

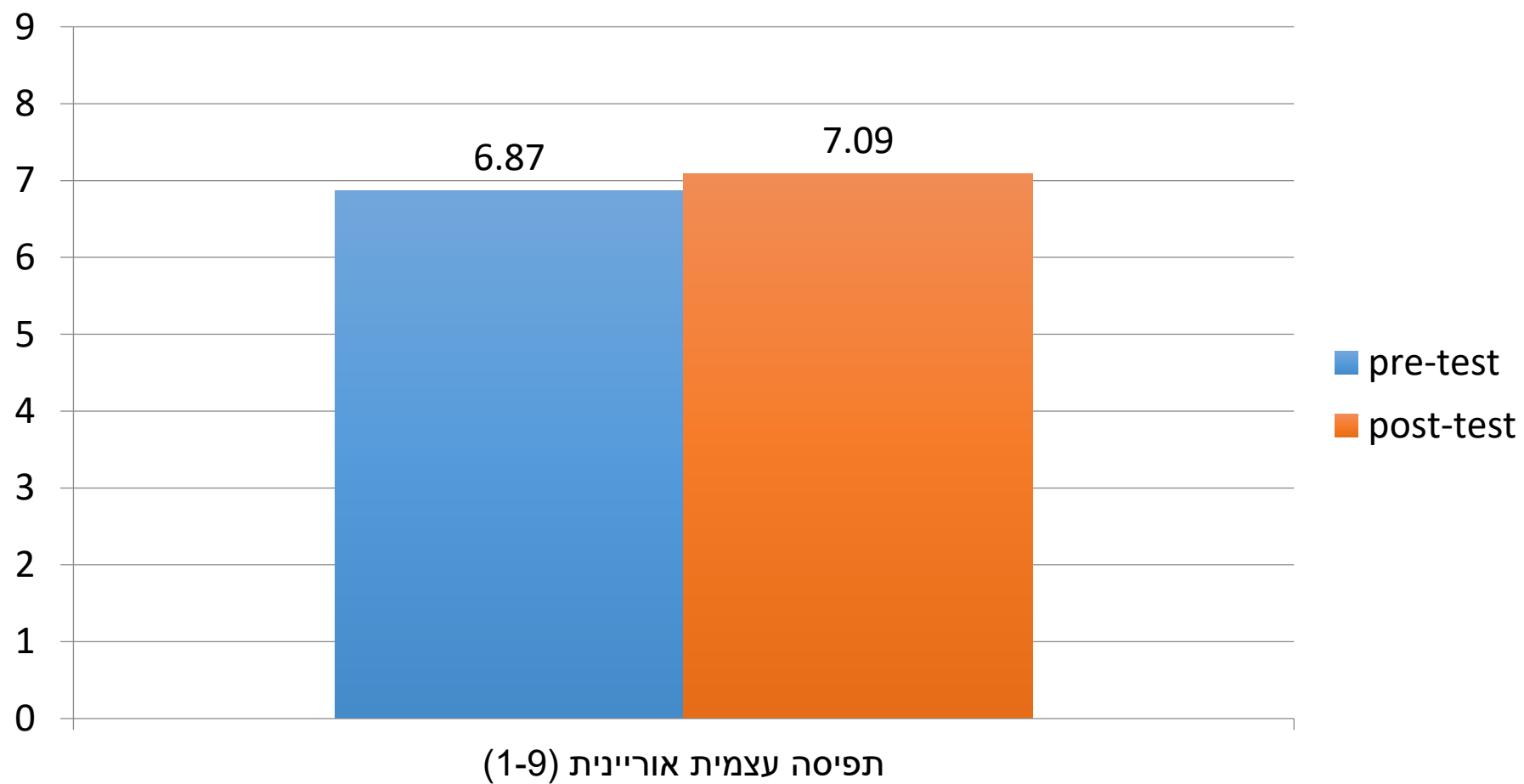

תואר אקדמי

מדגם שלם

(n = 27)

שאלון הערכה של ההשתלמות

8.06	ההשתלמות תרמה באופן משמעותי להעשרת הידע שלי בנושא הבנת הנקרא	ידע
	למדתי רבות על נושאים חדשים בהשתלמות	
9.02	אני אזכור את ההשתלמות בצורה טובה	שביעות רצון
	נהניתי מאוד בהשתלמות	
9.15	נושא ההשתלמות מאוד רלוונטי לעבודה שלי	רלוונטיות
	הנוכחות במפגשי ההשתלמות תרמה להבנת הנושא בצורה מעמיקה	
9.29	בעבודה היומיומית שלי אני משתמש בידע שרכשתי בהשתלמות	יישומיות
	אני מצליח ליישם את התכנים שלמדתי בהשתלמות בעבודתי היומיומית	
6.87	מאז ההשתלמות אני יותר מאושר בעבודה	התקדמות ברמה אישית
	ההישגים שלי בעבודה השתפרו בעקבות יישום התכנים של ההשתלמות	
6.33	באופן כללי נראה כי היישום של תוכן ההשתלמות תרם לבית הספר.	התקדמות ברמה הבית ספרית
	באופן כללי, נראה כי בית הספר השתפר בעקבות ההשתלמות.	